

**İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ**

Cilt / Vol: 6, Sayı/Issue: 3, 2017

Sayfa: 1624-1643

Received/Geliş: Accepted/Kabul:

[27-06-2017] – [13-08-2017]

**Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1959 Yılı Gezileri Kapsamında
Geyikli Olayları**

Fatih Özçelik,

Yrd. Doç. Dr. Düzce Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Düzce

Asst.Prof. Duzce University Faculty of Arts and Sciences

Orcid ID: 0000-0002-7564-7365

fatihozcelik@duzce.edu.tr

Bilal Tunç,

Yrd. Doç. Dr. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ağrı

Asst.Prof. Agri Ibrahim Cecen University Faculty of Arts and Sciences

Orcid ID:0000-0001-5361-8494

burakeylul2205@gmail.com

Öz

Demokrat Parti (DP), 14 Mayıs 1950 seçimleriyle Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) tek parti yönetimine son vererek iktidara gelmiştir. CHP'nin 27 yıllık iktidarını sona erdiren DP, bu dönemlerde güçlü bir duruş sergilemeye çalışırken; CHP de muhalefet partisi olarak iktidara karşı sert politikalar izlemeye başlamıştır. 1959 yılında DP ile muhalefet partileri arasındaki anlaşmazlıklar hat safhaya ulaşmışken; CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ve beraberindekiler, CHP'nin 36. kuruluş yıldönümü dolayısıyla Çanakkale'ye bir gezi düzenlemişlerdir. Burada konuşmalar yapan vekillerinden bazıları, DP iktidarını gayrimeşru ilan ederek DP'lilere hakaretler etmişlerdir. Bu arada, Çanakkale programlarında olmadığı halde; heyet Geyikli'ye de gitmek istemiştir. Valiliğin itirazına rağmen heyet, 11 Eylül 1959'da Geyikli'ye gitmiş ve burada DP'nin resmi toplantısı için toplanan partililer ile CHP'li heyet arasında tartışmalar yaşanmasına sebep olmuşlardır. Bu çalışma, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve ulusal basının verilerini karşılaştırarak nahiye de yaşananları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Halk Partisi, Çanakkale, Demokrat Parti, Geyikli Olayları, Kasım Gülek.

**Within The Scope of The 1959 Year Visits of The Republican
People's Party Geyikli Events**

Abstract

The Democrat Party, came to power by ending the one-party government of Republican People's Party's with elections of 14 May 1950. While the DP, which had ended the RPP's 27-year rule, tried to show a strong stance during these periods; the RPP, started to watch hard politics against power. When the disputes between the DP and the others in 1959 reached the line phase; RPP General Secretary Kasım Gülek and accompanying him organized a trip to Çanakkale for 36. anniversary of RPP. Some people who speak here insulted the DPs by declaring the DPs government illegitimate. Although it wasn't in their programs; the delegation also wanted to go to Geyikli. Despite the appeal of the governor, Delegation went to Geyikli on September 11, 1959. The delegation caused hard discussions between parties, which gathered here for official meeting of DP and RPP. This study aims to reveal negative situations in Geyikli by comparing national press with the data of Prime Ministry Republican Archives.

Keywords: Republican People's Party, Çanakkale, Demokrat Parti, Geyikli Events, Kasım Gülek,

Giriş

Kavramsal Çerçeve ve Tarihsel Arka Plan

Siyasi hayata 1946 yılında başlayan DP, Türk demokrasi tarihinde önemli bir yere sahiptir ve 10 yıl boyunca iktidarda kalmayı başarmış siyasi teşekküllerden birisidir (Şahin ve Tunç, 2015: 35-36). Bu yeni Parti'nin kuruluşu halk tarafından da büyük bir sevinçle karşılanmıştır (Dokuyan, 2014: 162). DP, 1950'den 1957'ye kadar yapılan bütün seçimleri kazanmış ve üç dönem halinde iktidarı elinde bulundurmuştur (Bulut, 2009:125). DP iktidarının üçüncü dönemi olan 1958'de Türkiye, iktidarla muhalefet partileri arasında sert tartışmaların yaşandığı bir sürece girmiş ve bu dönem muhalefet partilerinin büyük bir ittifakla bir sonraki seçime katılma çabalarıyla geçmiştir. Bu kapsamda, CMP (Cumhuriyetçi Millet Partisi) ile KP'nin (Köylü Partisi) birleşerek CMKP (Cumhuriyetçi Millet Köylü Partisi) ismini alacağı haberleri basında devamlı bir biçimde neşredilirken, HP'nin (Hürriyet Partisi) de yapılacak kongre ile CHP'ye katılacağı iddia edilmiştir. Daha önceki dönemlerde de muhalefet partilerinin birleşme çabaları olmuş, fakat çabalar sonuçsuz kalmıştır. Ancak muhalefetin 1958'deki ittifakı diğerlerinden farklı olmuş ve ülke genelinde önemli bir etki göstermiştir (Eroğul, 1990:146). Bunların başında Güç Birliği Cephesi gelmektedir (Gaytancıoğlu, 2011: 97).

Muhalefet partilerinin bu hareketi karşısında DP, yeni yöntemler geliştirmiş ve iktidarını güçlü hale getirmek amacıyla farklı politikalar izlemiştir. Bunlardan birisi muhalefetin Güç Birliği'ne karşı Vatan Cephesi'nin kurulmasıdır. Adı geçen yapının teşekkülü ile birlikte iktidarla muhalefet partileri arasındaki ilişkiler daha da gerginleşmiş ve toplumsal bir ayrışma meydana gelmiştir. Söz konusu bu cepheleşme süreci, 14 Temmuz 1958 tarihli Irak'taki ihtilalle daha da hız kazanmıştır. İhtilal sonrası muhalefetin tavrından dolayı DP, 11 Ağustos 1958'de yayınladığı bildiriyle CHP'yi meclisin itibarını düşürmeye yönelik kışkırtıcı tutum izlemek ve memurlara tehdit savurarak hükümeti devirmeye çalışmakla suçlamıştır (Uyar, 2001: 20; Tunç, 2017:199). Bunun sonucu olarak Türkiye, 1959 yılına, siyasi gerginlikler içerisinde girmişti (Çakmak, 2014:1240). Böylece, 1959 yılında DP ile muhalefet partileri arasındaki sorunlar daha da artmış ve 27 Mayıs 1960 felaketine doğru giden süreç hızlanmıştır (Albayrak, 2004:522; Sunay, 2017: 32).

Yukarıda ifade edilen durumlardan dolayı Meclis'te iktidarla muhalefet partileri arasındaki gerginlikler daha da artmıştır. CHP ise, bu süreçte daha aktif ve sert politikalar takip edeceğine dair birtakım tebliğler yayınlamıştır. Bu nedenle CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, 1959'da yurt gezilerine çıkmıştır. Bunlardan birisi 29 Nisan 1959'da İnönü'nün "Ege Taarruzu" olarak nitelediği Uşak gezisiyle başlamış ve Kasım Gülek'le beraberindekilerin Çanakkale temaslarıyla devam etmiştir (Karayaman, 2010: 19). Devrin yerel ve ulusal basınına göre, CHP'nin organizasyonları sırasında istenmeyen birtakım durumlar yaşanmış ve partiler arası

anlaşmazlıklar arttığından ülke genelinde büyük huzursuzluklar yaşanmaya başlanmıştır.

1. Geyikli Hadisesi Öncesi Genel Durum

CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ve beraberindeki heyetin Çanakkale gezisi başlamadan önce 7 Eylül 1959'da CHP İdare Heyeti, Çanakkale Valiliği'ne verdiği bir dilekçeyle partilerinin 36. kuruluş yılı münasebetiyle vilâyette birtakım etkinlikler düzenleyeceklerini ve bundan dolayı kendilerine gerekli izinlerin verilmesini talep etmişlerdir. Dilekçede, mezkûr etkinliklerin sadece kendi üyeleri arasında politikadan uzak bir faaliyet halinde olacağı bildirilmiştir. Bu toplantıya DP ile diğer partililer ve herhangi bir siyasi kuruluşa üye olmayan vatandaşların da davet olunduğu dilekçede belirtilmiştir. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgelerine göre, CHP Çanakkale İl Başkanlığı'nın bu talebi üzerine Valilik tarafından gerekli çalışmalar yapılmış ve İl Emniyet Müdürlüğü ekiplerince çevrenin güvenliğini tesis etmek amacıyla her türlü önlemler alınmıştır (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/37-1).

9 Eylül 1959'da İmroz'a geçmek üzere CHP'li milletvekillerinden Kasım Gülek, Nusret Sefa Coşkun, Esat Mahmut Karakurt, Hasan Reşit Tankut ve Rıza Tekelli'den müteşekkil heyet, partinin düzenleyeceği programa katılmak üzere vapurla İstanbul'dan Çanakkale'ye gitmişlerdir. Yolcuları karşılamak üzere kalabalık olan iskele meydanı, CHP heyetini görmek için alanda toplanan yaklaşık 300 kişilik partilinin de katılımıyla meydan tamamen karışmış ve bundan istifade eden partililer, tezahürat yaparak Kasım Gülek ile arkadaşlarını omuzlarına almak istemişlerdir. Çevre güvenliğini almakla vazifeli kolluk kuvvetlerinin büyük güçlkle düzeni sağlamaya yönelik çalışmalarına rağmen, bu kargaşalık ve bağırışma sokaklardan CHP binasına kadar devam etmiştir (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/38). Bu arada istenmeyen bazı olaylar yaşanmış ve DP ile CHP'li vatandaşlar arasında tartışmalar olmuştur (Akşam Gazetesi, 11 Eylül 1959).

Hadiseyle ilgili olarak Çanakkale Valiliği tarafından, Geyikli olaylarından önce CHP heyetinin vilâyette sebep oldukları durumlar özet olarak şu biçimde rapor edilmiştir (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/38/1) :

a) Hatipler, CHP İl Başkanlığında yaptıkları konuşmalarda partinin kuruluş, gaye ve mevcut durumları hakkında irat beyan ederek 1961 yılında yapılması planlanan milletvekili genel seçimlerinde iktidara geleceklerini ileri sürmüşlerdir.

b) Hatiplerden birisi olan Esat Mahmut Karakurt konuşmasında; dış borç kapsamında temin olunan kredilerin fuzuli yerlere sarf edildiğini, bazı kimselerin bundan faydalandığını ve alınan kredilerin faizlerinin ödenemez

hale geldiğini ifade etmiştir. Karakurt, hükümetin Almanya başta olmak üzere bazı ülkelerle yapmış olduğu kredi talebine karşılık üç yıllık bir yatırım programı yapılmasına rağmen; gerekli adımları atmadığını ve Batı devletlerinin mevcut hükümete itimatlarının kalmadığını söylemiştir. Karakurt, konuşmasının devamında DP'nin meşruiyetini kaybettiğini ve gayrimeşru bir iktidar durumuna geldiğini söylemiştir. Ayrıca mezkûr vekil, DP'lilere yönelik sinkaflı sözlerden birisi olan "piç" sözcüğünü kullanmıştır. Yani, DP'lileri "piç" olarak nitelendirmiştir (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/38/2).

c) Asıl konuşmacı olan Kasım Gülek ise, CHP'nin halkın haklarına riayet eden bir parti olduğunu, DP'liler gibi milletin seçmiş olduğu adayları reddetmediğini söylemiş ve Devlet Radyosu'nun parti büyüklerine hakaretler ederek milletin parasıyla kurulmasına rağmen; yalan makinesi haline getirildiğini ifade etmiştir (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/38/3).

d) İl binasındaki toplantının bitiminde parti binasından çıkan CHP Çanakkale İdare heyeti ve grubuna yüzlerce yeni kişi de katılarak *"Yaşasın hürriyet; yaşasın Kasım Gülek"* bağırışlarıyla iskeleye gitmek üzere sokaklarda izinsiz gösteriler yapmışlardır. Bu şekilde nümayiş yapan heyete, evvela CHP İl İdare Heyeti Başkanı İzzet Dilmaç'ın vasıtasıyla Çanakkale İl Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan ihtar üzerine CHP il başkanı, kafiye hitaben; *"Hareketiniz Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na aykırıdır"* diyerek onlardan bağırnamalarını ve dağılmalarını istemiştir. Buna rağmen, Kasım Gülek ve Esat Mahmut Karakurt, kendi parti başkanına çok sert bir şekilde, *"Sen neden karışyorsun, halk istediği gibi bağırarak da tezahüratta da bulunacaktır"* demişlerdir. Adı geçen vekiller, bununla da yetinmeyerek kolluk kuvvetlerinin uyarılarına da itirazda bulunarak tezahüratlara mani olunamayacağını bildirerek emniyet güçlerine karşı koyacak kadar ileri gitmişlerdir. Çanakkale Emniyet Müdürlüğü'nün, bütün gayretlerine rağmen gecenin geç saatlerinde *"Yaşasın hürriyet; yaşasın Kasım Gülek ve Halk Partisi"* diyerek sokaklarda tezahürat yaparak iskeleye varan heyet, güçlkle iskeleden vapura bindirilmiştir. Bu arada, polisin müdahalesine rağmen vapur kalkıncaya kadar tezahürata devam edilmiştir (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/38/4).

Çanakkale Valiliği'nin raporunda dikkat çeken en önemli husus, idare heyetinin can güvenliğini muhafaza etmekle görevli kolluk kuvvetlerinin bütün uyarılarına rağmen; CHP heyetinin toplanan grupların dağılmasını engellemesi ve onları polise karşı mukavemette bulunmaya devam etmesidir. İlaveten, giriş kısmında belirtildiği üzere; Esat Mahmut Karakurt'un DP'nin meşruiyetini kaybettiğine ve gayrimeşru bir iktidar duruma geldiğine dair sözlerinin basında yer alması, Kasım Gülek'in iktidar partisi DP'yi radyoyu usulsüz bir biçimde kullanmakla yani bir yerde iktidarı yolsuzluk yapmakla itham etmesi de hem Çanakkale'de hem de ülke genelinde kendilerine karşı ciddi bir öfkenin ve tepkinin oluşmasına yol açmıştır (Zafer Gazetesi, 10 Eylül 1959).

Kasım Gülek ve beraberindekiler, aynı gün saat 22.00'de kalkan vapurla İmroz'a gitmiş ve 10 Eylül 1959'da burada yapılan ilçe kongresinde temaslarda bulunmuşlardır. Heyet, burada incelemelerde bulunup kongrelerini tamamladıktan sonra Dereköy'e gitmiştir. Bu köyden dönüp geceyi İmroz'da geçirdikten sonra 11 Eylül 1959'da buradan ayrılmışlardır. İmroz'dan ayrılan bu heyet, aynı gün Bozcaada'ya uğrayarak ilçede bir müddet kaldıktan sonra Ezine'ye gitmişler ve Ezine'de hiçbir hadiseyle karşılaşmadan Geyikli'ye hareket etmişlerdir (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 624.4/38/5).

2. Geyikli Hadisesi ve Gelişim Aşamaları

CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ve beraberindeki heyet Ezine ilçesine bağlı Geyikli'ye gelmeden önce; Ezine DP İlçe İdare Heyeti, 8 Eylül 1959'da Ezine Kaymakamlığı'na müracaat ederek 11 Eylül'de Geyikli'de bir parti toplantısı yapmak üzere izin talebinde bulunmuşlardır. DP'nin müracaatını değerlendiren Kaymakamlık Makamı, toplantı için gerekli izinleri vermiştir. Akabinde Geyikli'de Çanakkale Mebusu Ahmet Hamdi Sezer başkanlığında Çanakkale DP İdare Heyeti, Ezine DP İdare Heyeti ve diğer DP milletvekillerinin katılımıyla bir toplantı yapılmıştır. Aynı tarihlerde CHP'nin ise; Ezine'ye bağlı Geyikli, civar köyler veya diğer yerler için hiçbir toplantı izin talebi olmamıştır. Ancak, CHP İdare Heyeti'nin Geyikli hadiselerinden bir gün sonra yani 12 Eylül 1959'da Geyikli nahiyesinin Mahmudiye köyünde bir ocak toplantısı için müracaatı olmuş, bu toplantı da 12 Eylül'de yapılmış ve hadisesiz geçmiştir (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/41).

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi verilerine göre; Geyikli hadiselerinin yaşandığı tarih olan 11 Eylül 1959'da CHP heyetinin Ezine ilçesi ve bağlı birimlerinde hiçbir toplantı talepleri olmadığı açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Buna rağmen; Bozcaada'da bulunan CHP milletvekilleri, aynı gün saat 17.30'da Ezine'ye gitmek üzere yola çıkmışlar ve buradan kısa bir yolculuktan sonra saat 18.00'de Ezine'nin Odunluk İskelesi'ne varmışlardır. Heyetin nahiyyeye geldiği kolluk kuvvetleri tarafından tespit edildikten sonra, Valilik tarafından CHP'lilerin adı geçen iskeleden itibaren hareket istikametleri olan muhtemel farklı yolların geçişlerinde gerekli emniyet tedbirlerinin alınması hususunda Ezine Kaymakamlığı'na talimat verilmiş ve lüzum olması durumunda Emniyet Müdürlüğü personeline takviye olarak jandarma kuvvetinin de gönderilmesi kararlaştırılmıştır (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/41). Bunun üzerine Ezine Kaymakamlığı, heyetin geçebileceği yol güzergâhlarında geçiş için emniyet tedbirlerini almıştır. Emniyet güçleri, ayrıca CHP'nin Geyikli'de yapması muhtemel toplantısı dolayısıyla Nahiye Müdürlüğü tarafından da halk kuvvetlerinin taşkınlıklarını önlemek için burada icap eden tertibat ve önlemleri

uygulamıştır. Böylece Çanakkale Valiliği ile Ezine Kaymakamlığı arasında ilçeye gelecek heyetin her türlü can güvenliğinin sağlanacağına dair mutabakata varılmıştır (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/42).

Bundan sonraki aşamada CHP ekibini taşıyan otobüs, Geyikli'ye gelmiş ve burada birtakım olaylar yaşanmasına neden olmuşlardır. Devrin ulusal basınından bir kısmı söz konusu olayların DP'liler tarafından bilinçli bir şekilde çıkarıldığını iddia etmiştir. Örneğin bu yayın organlarından birisi olan Akis dergisi, 15 Eylül 1959 tarihli sayısında hadiseyi şu şekilde aktarmaktadır:

“CHP Geyikli İdaresi, heyeti sahilde karşılayarak yapılan hazırlıklar hakkında onlara bilgi verdi. Nahiyede 500 kadar insan içkili ve yakalarında DP rozetleri olduğu halde Genel Sekreter ile arkadaşlarını pek hoş olmayan bir şekilde karşılamak üzere hazır bekliyordu. Otobüs nahiyeye girdikten sonra evvela verilmiş sayıyı teyit eden bir grup, CHP'lilerin ve gazetecilerin etrafını sardı. Hemen akabinde bir yayılım ateşi başladı. Yivli namlulardan birbiri ardına mermiler çıkmıyordu; fakat galiz küfürler savruluyor, naralar atılıyor ve kendilerinden geçmiş halde bağırان insanlar, “Bizim oylarımızla iktidara geldiler, biz piç değiliz” diye gırtlakları yırtılırcasına bağırıyorlardı. Verilen taktik gereğince heyet, CHP Geyikli binasına sokulmayacak ve hemen Geyikli'yi terke mecbur tutulacaklardı. Otobüsten henüz inmiş olan Kasım Gülek ve diğer milletvekilleri kendilerini karşılamak için sopalar, taşlar ve toprağa karıştırılmış cam kırıkları hazırlanmış olduğunu anlamakta gecikmediler. Cam tozuyla karıştırılmış toprak avuç avuç ve insafsızca otobüsten inen CHP'lilerin gözlerine doğru savruluyordu. Aynı anlarda gazeteciler de otobüsten aşağıya inmişler, hatta içlerinden ikisi, Ulus muhabiri Ayhan Yetkiner ile Dünya gazetesi muhabiri Orhan Peksayar, hadiseyi fotoğraf makineleriyle tespit etmek için makinelerinin kılıfını açmışlardı, fakat resim çekmek hiçbirisine nasip olmadı. Aralarında Uşak hadiseleri sırasında isimleri işitilen Reşat Özçoban ile Çanakkale DP İl İdare Heyeti azaları, Çanakkale Belediye Başkanı, Çanakkale meclis üyeleri, DP Çanakkale Milletvekili Ahmet Sezen orada bulunan gazetecilere saldırmakta gecikmediler. Geyikli'nin güvenliğini sağlamakla görevli 4 jandarma erinin ve bir jandarma çavuşunun gözü önünde İlk hedef Ulus gazetesi muhabiri Yetkiner'in fotoğraf makinesi, sonra da kendisi oldu. Çok geçmeden sıra Dünya gazetesinin muhabirinin fotoğraf makinesine geldi. Gazeteci Peksayar, canını kurtarmaya muvaffak olduğu zaman, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başvekil Adnan Menderes'i karşılamak üzere kandırılarak Çanakkale köylerinden toplatılan ve aralarında Çanakkale Şehitler Abidesi cipi de bulunan araçlarla Geyikli'ye getirilen bu kişiler sıkılmış yumrukları, gerilmiş tekmeleri ile Ulus gazetesi muhabiri Ayhan Yetkiner'in yüzünü kan içinde bırakmışlardı. Bütün bu hadiseler cereyan ederken, polisin bulunmadığı yerde inzibatı temin ile mükellef dört jandarma da çekildikleri bir köşeden olup bitenleri seyrediyorlardı” (Akis Dergisi, 15 Eylül 1959).

Akis dergisi tarafından bu şekilde aktarılan Geyikli hadisesi, Çanakkale Valiliğince başka türlü ifade edilmektedir. Valiliğin raporuna göre; CHP'li grubu taşıyan otobüs, Odunluk köyünden gelen ve Geyikli nahiyesi içinden geçen mutat yolu terk ederek başka yoldan CHP binasının önüne gelmiş, ancak her nedense burada durmayarak meydana halk kitlesinin içine dalmış, kalabalığın içinde biraz durduktan sonra başka bir yola sapmış, daha sonra bu yoldan da geri gelerek anlaşılmayan bir nedenle halkın içinden tekrar geçerek CHP binasının önüne gelerek durmuştur. Otobüsün durmasıyla birlikte içindekiler inerek binaya girmiş ve böylece bunların halkla temasları tümüyle kesilmiştir. Dışarıda bulunan kalabalığın hiçbirisi, Kasım Gülek ile diğer milletvekillerini görmemişler ve onlarla herhangi bir temasları da olmamıştır. Bunun dışında iddia edildiği gibi; CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ve arkadaşlarına hiçbir şey atılmamış ve gruplar arasında herhangi bir küfürleşme olmamıştır. Esasen otobüs parti binası kapısına tam olarak yanaşmış olduğundan buna maddeten de imkân olmamıştır (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/39.).

Yukarıda açık bir biçimde görüldüğü üzere; Akis tarafından Ulus gazetesi muhabiri Ayhan Yetkiner'in ciddi bir şekilde yaralandığı, Dünya gazetesi muhabiri Orhan Peksayar'ın fotoğraf makinesinin kırıldığı ve basın mensuplarına ağır bir darbe vurulduğu da iddia edilmiştir (Akis Dergisi, 15 Eylül 1959, s.6-7). Aynı şekilde Cumhuriyet, Ulus, Dünya, Akşam, Hürriyet, Son Posta, Vatan ve Sabah gazeteleri de 12 Eylül 1959'da yayımlanan sayılarında Akis dergisini destekleyen yayınlar yapmışlar ve olayların sorumlusu olarak DP'lileri işaret etmişlerdir (Sabah Gazetesi, 12 Eylül 1959; Hürriyet Gazetesi, 12 Eylül 1959; Milliyet Gazetesi, 12 Eylül 1959; Vatan Gazetesi, 12 Eylül 1959; Akşam Gazetesi, 12 Eylül 1959; Dünya Gazetesi, 12 Eylül 1959; Son Posta, 12 Eylül 1959).

Hülasa, adı geçen yayın kuruluşlarının Geyikli olayları hakkındaki yayınları ile Çanakkale İl Emniyet Müdürlüğü ile İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan raporların bilgileri birbirinden farklıdır ve yer yer birbirleriyle çelişmektedir. Akis dergisi ve diğer gazetelerin aksine; mezkûr kurumlar, hadiseyi münferit bir durum olarak ifade etmekte ve bu olayın büyük sorunlara yol açmadığını bildirmektedirler. Bu bağlamda, Çanakkale Valiliği, hadiseyi özet olarak şu şekilde izah etmektedir: CHP'lileri Geyikli'ye getiren aracın lüzumsuz ve sebebi anlaşılmayan geri manevralarından dolayı DP toplantısı için alanda bulunan partililer gayri muntazam hale gelerek dağılmış ve bir müddet sonra yeniden toparlanarak CHP binasının yakınlarında bir araya gelmişlerdir. Kalabalığın yeniden toparlandığı sıralarda, araç parti binası önünde durmuş ve içindekiler hemen inip parti binasına girmişlerdir. Bu sırada otobüsün arka kapısından aracın üstüne çıkan ve kalabalığın karışık halde resmini çekmek isteyen Ulus gazetesi İstanbul foto muhabiri Ayhan Yetkiner'in fotoğraf çekmesini hoş

karşılamadıklarından; vatandaşlardan bir kısmı, muhabire görüntü almaması için birçok defa rica ve ihtarlarda bulunmuşlardır. Buna rağmen, muhabirin fotoğraf çekmeye devam etmesi üzerine kalabalıktan birkaç kişi, muhtemelen fotoğrafların net çıkmasını önlemek amacıyla yerden toprak alarak fotoğraf makinesine doğru atmışlar ve gazeteciyi otobüsten aşağı indirmişlerdir (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/42).

Bunun dışında mezkûr yayınların bir diğer iddiası da; gazetecilerin ciddi bir şekilde darp edildikleri ve fotoğraf makinelerinin kırılması keyfiyetidir. Esasen, bu hadisenin de böyle olmadığı mezkûr iki raporla ortaya çıkmaktadır. Raporlara göre olayın aslı şu biçimdedir: Ayhan Yetkiner, olaylardan sonra Geyikli Nahiye Müdürlüğü'ne giderek konuyla ilgili olarak şikâyetle bulunmuştur. Bunun üzerine, müdürlük tarafından kendisinden şikâyetini tespit etmek amacıyla doktora giderek rapor alınması istenmiştir. Buna rağmen, Ayhan Yetkiner'in söylenenleri yapmadığı, yarasının sadece sıyrıktan ibaret olduğunu söyleyerek vuranları tanımadığını, kafileden geri kalmak istemediğini, vuranı bilahare tespit ederek avukatı vasıtasıyla dava açacağını söyleyerek buradan ayrıldığı raporlardan anlaşılmaktadır. Bunun dışında ise kendisinin başka bir idari ve adli müracaatı da olmamıştır. Ayrıca Dünya gazetesi muhabiri Orhan Peksayar'ın da fotoğraf makinesinin kırıldığına dair herhangi bir bulgu mevcut olmadığı gibi, kendisinin adli makamlara intikal eden bir şikâyeti de bulunmamaktadır (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/43).

Görüldüğü üzere, basın organları ile resmi kurumların hadiseyle alakalı verdiği bilgiler birbirlerinden farklıdır ve her ikisi de olayı farklı biçimlerde izah etmektedir. Olayların sonrasında da aynı durumun devam ettiği anlaşılmaktadır: Zira, Ulus gazetesine göre olaylar şu şekilde olmuştur:

"CHP Genel Sekreteri'nin tabiriyle toprak ve cam kırığı karışımından yapılmış "DP kokteylleri" saovrulurken, etraftan "vurun" ve "öldürün" nidaları yükseliyordu. CHP heyeti zorlu bir mücadeleden sonra Geyikli CHP binasına girmeye muvaffak oldu. Bu esnada, sahilden beri heyetle birlikte olan Geyikli CHP'lilerinden bir kısmının içkili DP'li rozetliler arasında kaldığı ve bunlardan bir güzel meydan dayağı yedikleri fark edildi. Olaylar sırasında ekibin en cüsseli olanı Karakurt, derhal kalabalığın içine dalarak İsmail Küçükseven isimli CHP'liyi meydancıların elinden kurtararak nahiye binasından içeriye soktu. Bunun dışında arbeye sırasında yaralanmış olan gazeteci Ayhan Yetkiner ile yaklaşık olarak 10-12 vatandaş da ilk tedavileri yapılmak üzere Ezine'ye hastaneye gönderildiler" (Ulus Gazetesi, 12 Eylül 1959).

Ulus gazetesinin Geyikli hadisesi ile ilgili olarak verdiği bu izahata karşılık, Çanakkale Valiliği'nin aktardığı bilgiler ana hatlarıyla şöyledir: Kalabalık arasında bulunanlardan İsmail Küçükseven ile Hüseyin Erkan arasında evvelce başka bir meseleden dolayı ciddi bir sorun bulunmaktadır. Bundan dolayı da nahiye'deki hadiseler sırasında her ikisi kalabalıktan istifade ederek yine kavgaya etmişler ve bunların tanıdıklarının araya girmesiyle hadise daha da büyümüştür. Kolluk kuvvetleri tarafından olaylara

karışıkları anlaşılan şahıslardan birkaçının yaralandığı ve kendi imkânlarıyla hastaneye gittikleri tespit edilmiştir. Yani bu olayın CHP heyetinin Geyikli nahiyesine gelişi ile hiçbir alakası bulunmamaktadır. Bunun dışında CHP binası önünde gazetecilerle vatandaşlar arasında tartışmaların olduğunu gören emniyet güçleri, gazetecileri derhal olay yerinden uzaklaştırmış ve sükûnetin sağlanması için grubu dağıtmıştır (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/39).

Bu arada İsmail Küçükseven ile Hüseyin Erkan arasındaki kavgayı gören Milletvekili Esat Mahmut Kurt parti binasının önüne çıkmış, ancak hadisenin ilgili zabıta kuvvetleri tarafından bastırılmış olduğunu gördüğünde müdahalede bulunmadan tekrar parti binasına girmiştir. Bu hale göre, Ulus gazetesi foto muhabiri Ayhan Yetkiner'e halk tarafından yapılan hareket ve kendisinin iddia ettiği hadise ile iki kişi arasında cereyan eden olaydan başka ne bir kimse darp edilmiş ne de fiili bir hareket vuku bulmuştur (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/39).

Akis dergisine göre CHP heyetinin Çanakkale'ye gelişleri nasıl olaylı olmuş ise Geyikli nahiyesinden ayrılışları da o derece sorunlu olmuştur. Dergiye göre, heyetin buradan ayrılması kapsamında da olayların sonraki süreci şu şekildedir:

“CHP Genel Sekreteri ve dört milletvekili, Çanakkale'ye geldikleri zaman 48 saat evvel hazırlanmış olan Geyikli hadiselerini bir o kadar zaman evvel haber alınmış, fakat en basit tedbire dahi ihtiyaç duymamış olan Çanakkale Valisi'nin şehri bir sıkı yönetim havasına soktuğu dikkati çekti. Nahiye her şeyi sadece seyreden inzibat kuvvetleri Çanakkale'de sokakları doldurmuş, kol geziyorlardı. CHP İl Başkanlığı ile milletvekillerinin kaldıkları otellerin etrafı polislerle çevrilmişti. Halk buraya yanaştırılmıyordu. Geyikli hadisesi çoktan başlayan hadiseler zincirinin bir halkasıydı. DP teşkilatı, kanunların ve idare cihazının üstünde tutulduğu müddetçe bazı gayretkeş Demokratlar, Geyikli hadiselerin devam ettireceklerdir. Mesela, Bursa seyahatinde de Genel Sekreter Kasım Gülek belki hala haberi olmadığı bir tertibatla karşı karşıyaydı. Tertibi Sayın Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Bursa'ya kazandırdığı genç milletvekillerinden Hüseyin Bayır idare ediyordu. Karargâhını Dağcılık Kulübü Gazinosu'nda kuran milletvekili köylerden bindirilmiş kıtalar getirmişti. Eğer Genel Sekreter hududu aşarsa, Gülek'in Amerika gazetelerine Türkiye aleyhine verdiği iddia olunan beyanatlar dolayısıyla dokunulmazlığının kaldırılması için kurulan komisyon raportörlüğünü yapan Bayır, onu Hıyaneti Vataniye ve Hıyaneti Diniye suçları ile teşhir edeceğini söylüyordu. Bereket Gülek, hududu aşmamıştı ve Bayır'ya iş düşmemişti. Heyetin binadan çıktığını gören topluluk, vekillere ve

gazetecilere yeniden taş ve cam kırıklarından yapılmış kum parçacıkları atmışlardır” (Akis Dergisi, 15 Eylül 1959).

Akis'in verdiği bilgelerin aksine; Çanakkale Valiliği, hadiseyi temel olarak şu şekilde izah etmektedir: CHP milletvekilleri Geyikli parti binasında bulundukları esnada DP İl İdare Heyeti'nden bazı kimselerin, içeride olan CHP İl İdare Heyeti Başkanı İzzet Dilmaç'ı dışarıya davet ederek 11 Eylül 1959 tarihinde CHP'nin sene-i devriyesi münasebetiyle CHP il binasında konuşan Urfa Milletvekili Esat Mahmut Karakurt'un, hükümetin gayrimeşru olduğu yönündeki sözlerini tekzip etmesini istemişlerdir. Bunun üzerine CHP İl Başkanı İzzet Dilmaç birkaç kere parti milletvekilleriyle konuşarak, nihayet böyle bir sözün söylenmediği hususunda teminat vermiştir. Akabinde CHP ekibi Geyikli parti binasından ayrılarak Burgaz-Mecidiye Yolu ile Çanakkale'ye dönmüşlerdir. CHP'lerin nahiyeden ayrılma anlarında kendilerine hiçbir şekilde kum, taş vs. atılmamış ve fiili bir harekette bulunulmamıştır (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/50).

3. Geyikli Hadisesinden Sonraki Gelişmeler

Geyikli hadisesinden bir gün sonra yani 12 Eylül 1959'da Çanakkale'den İstanbul'a dönen Kasım Gülek, konuyla ilgili bir basın toplantısı düzenlemiş ve gazetecilere şu bilgileri vermiştir:

“Geyikli’de olan hadise cana kast etme teşebbüsüdür. Bu tertip, İsmet İnönü’ye yapılan olayın aynısıdır. Daha dün sabah İmroz’da bir tertibin yapılmakta olduğu bize Çanakkale’de bildirildi. Seyahatten sonra, Bozcaada’dan İmroz’a çekilmiş bir tel bulduk. Bu şekilde hadiselerin daha önce tertip edilmiş olduğu kanıtlandı. Kamyonlar dolusu insanın Geyikli’ye gönderildiği biliniyordu. Biz Çanakkale’de iken valiyi aradım ve durumu bildirdim. Vaziyeti anlattım ve önlem alması gerektiğini söyledim. Vali de durumu bilmesine rağmen hiçbir önlem almadı ve inzibat kuvvetleri olaya seyirci kaldılar. DP’nin Çanakkale ileri gelenleri, milletvekilleri, il ve meclis üyelerinin bulunduğu Geyikli’de, Başbakan geliyor diye beş yüzden fazla kişi kamyonlarla nahiyeye getirilmişti.” (Akşam Gazetesi, 13 Eylül 1959; Cumhuriyet Gazetesi, 13 Eylül 1959; Milliyet Gazetesi, 13 Eylül 1959; Ulus Gazetesi, 13 Eylül 1959; Cumhuriyet Gazetesi, 12 Eylül 1959 ve Dünya Gazetesi, 13 Eylül 1959).

Gülek, olayları tekrarladıktan ve kendilerine hücum edenlerin kullandıkları taş, sopa ve kumla karıştırılmış ince cam kırıklarının karışımını yeni moda “DP modeli kokteyller” olarak isimlendirdikten sonra şöyle devam etmiştir:

“Bu hadiseler memlekette devam ederse, ciddi tehlikeli sonuçlar meydana gelebilir. DP, bu yollara itibar etmemelidir. Politika ile uğraşanların, tarihi dikkatli bir şekilde takip etmeleri gerekir. Tarih gösteriyor ki, bu gibi hadiseler milletleri vahim akıbetlere götürebilir. Gülek, basın toplantısında son olarak şunu söylemiştir: Geyikli’de dayak yiyen ve bir haftalık rapor alan gazeteci dava açılması için savcılığa başvurmuştur. CHP milletvekilleri de bu olayı meclise taşıyacaklardır” (Akşam Gazetesi, 13 Eylül 1959; Cumhuriyet Gazetesi, 13 Eylül 1959; Milliyet Gazetesi,

13 Eylül 1959; Ulus Gazetesi, 13 Eylül 1959; Cumhuriyet Gazetesi, 12 Eylül 1959 ve Dünya Gazetesi, 13 Eylül 1959).

Kasım Gülek'in bu iddialarına rağmen; Çanakkale Valiliği tarafından tutulan rapor, bunun karşısını ifade etmektedir. Valilik, iddialarla ilgili kısaca şu bilgileri vermektedir: CHP Genel Sekreteri ile beraberindeki heyete karşı herhangi bir fiili hareket olmamış ve bu tür hareketlerin oluşumunun engellenmesi için de kafilenin geçtiği güzergâhlarla kaldıkları yerin güvenliği önceden sağlanmıştır (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/50-1). Gülek'in iddialarından birisi de, olaydan önce DP'liler tarafından nahiyede olayların tertip edilmiş olduğudur. Vali tarafından İçişleri Bakanlığı'na sunulan raporda, CHP İl İdare Heyeti adına Çanakkale Valiliği'ne gelen üç kişilik bir heyete ve Bozcaada'dan Valiliğe gönderilen telgrafta Odunluk İskeleyi'nde DP'lilerin bir hadise çıkarma ihtimalleri bildirilmiş, Geyikli'den ise hiç bahsedilmemiştir. Bu nedenle iddia edildiği gibi evvelce tertip edilmiş bir Geyikli olayı ihtimal dâhilinde değildir. Ayrıca yukarıda belirtildiği üzere; Ezine Kaymakamlığı, CHP kafilesinin geçişi muhtemel yol istikametlerinde gereken emniyet tertibatını almış ve olabilecek taşkınlıkları önceden önlemiştir (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/52).

İktidar partisine yakın olduğu düşünülen Zafer gazetesine göre, genel sekreterin basın toplantısında dikkat çeken başka gelişmeler vardır. Bunlardan birisi, Anadolu Ajansı muhabirinin basın toplantısından Gülek'in talimatları ile zorla dışarı çıkarılmasıdır. Gazete, hadiseyi şu şekilde vermektedir:

"12 Eylül 1959'da bir gazeteci topluluğu, CHP İstanbul İl Merkezi'nin önünde hazır bulunuyordu. Bilindiği üzere Kasım Bey'in Çanakkale macerasını anlatmak üzere bir basın toplantısı yapacağı haber verilmiş, gazeteciler de bu haber üzerine bildirilen saatte belirtilen yere gelmişlerdi. Kapı açıldı, gazeteciler içeriye buyur edildi ve salona alındılar. Bir iki dakika sonra da içeriye Kasım Bey de girdi. Gazeteciler arasında Anadolu Ajansı muhabirlerinden birisi ayağa kalkarken, salonda bulunan diğer gazeteciler de onu işaret ettiler. Bunun üzerine Gülek, "Ben Anadolu Ajansı muhabirlerinin bulunduğu yerde toplantı yapmam, lütfen salonu terk ediniz". Genç gazeteci, aynı zamanda başka bir gazetenin de muhabiri olduğunu söyleyince Gülek; "O, iktidarı tutan bir gazetedir. Ben, toplantılarımda iktidar partisi gazetelerini tutan muhabirlerin olmasını istemem" diyerek kapıda duran iki hademeye işaret verdi. İki hademe, genç gazetecinin başına dikilip onun salonu terk etmesini istemişlerdir. Bu arada toplantıda bulunan diğer gazeteciler gerek Gülek'i gerekse iki hademeyi teşvik eden bir durum yaratmışlardır." (Zafer Gazetesi, 13 Eylül 1959).

Geyikli hadisesinden dört gün sonra CHP Genel Başkanlığı, olaylarla ilgili bir tebliğ yayınlamış ve hadiseyi incelemek amacıyla Çanakkale'ye bir heyetin gönderileceğini bildirmiştir. Hükümet yetkilileri ise, böyle bir heyetin kurulmasının kanunlara uygun olmadığını ifade etmiş ve CHP'nin Çanakkale hadiseleri için heyet göndermesi halinde mesuliyet ve sorumluluğun kendilerine ait olacağını bildirmiş, CHP'yi bölgeye heyet göndermemesi için uyarıyordu. Hükümet kararı karşısında İsmet İnönü, "Söylenecek bir şey yok" demekle yetinirken, CHP heyeti, Geyikliye gitme kararı almıştır (Aydoğmuş, 2011:114). Bunun üzerine Devlet Radyosu muhalefeti "vatandaşları isyan ve ihtilale teşvik etmekle" suçlamıştır. CHP'nin gayrimeşru bir hale geldiğini ileri süren Radyo Gazetesi: "Zararlı bir muhalefet yoluna girdiklerini beyan etmek mecburiyetindeyiz." demiş ve 1961'den önce seçim olmayacağını belirtmiştir. Devlet Radyosu ayrıca Çanakkale olaylarına temas ederek şöyle demiştir: "Soğuk harbi mutlaka önleyeceğimizi beyan ediyoruz. Soğuk harbi önleyeceğiz, bu zaman uzak değildir (Gündüz, 2007:284).

İlerleyen günlerde tahkik heyeti oluşturulmuştur. Heyette Tokat Milletvekili Daniş Yurdakul ile Ankara Milletvekili İbrahim Saffet Omay yer almıştır. Tahkikat sonunda CHP Meclis grubuna olaylarla ilgili rapor sunulması istenilen heyet, Çanakkale'ye gitmeden önce kendileriyle görüşen gazetecilere bilgi vermişlerdir. Daniş Yurdakul, şu ifadeleri kullanmıştır:

"Partimizden aldığımız emir ile vazife ifa etmek üzere Çanakkale'ye gidiyoruz. Teşkilatımızla temas ederek Geyikli hadiselerinin iç yüzünü tespit etmeye çalışacağız. Geyikli olayları hakkında radyonun tahrirleri beyhude bir telaşın eseridir. Yapacağımız temaslar yetkililer tarafından usulü daireden olması tabii tahkikat şekliyle bir münasebeti yoktur. Her gazeteci, hatta her vatandaş bir olayı, bir memleket meselesini yerinde incelemek yetkisine sahipse; bir siyasi parti ve ona mensup bir milletvekili de vazifelerini hakkıyla yerine getirebilmek için elbette ki bir meseleyi yerinde tetkik edebilir. Bu, bir anayasal güvencedir" (Cumhuriyet Gazetesi, 19 Eylül 1959; Akşam Gazetesi, Gazetesi, 19 Eylül 1959).

Daniş Yurdakul ile İbrahim Saffet Omay gazetecilerle görüştüktan sonra 15 Eylül 1959'da Ankara'dan İstanbul'a hareket etmişlerdir. Akşam gazetesine göre, bu aşamadan sonra hadiseler kısaca şu şekilde gelişmiştir: Kasım Gülek ve beraberindeki CHP milletvekillerinin Geyikli'de saldırıya uğrama olayını tahkik etmek için İstanbul'dan Çanakkale'ye vapurla gelen CHP milletvekillerinin gezileri de Geyikli'deki gibi problemli geçmiştir. Örneğin; Çanakkale'de iskele meydanında toplanan 600'ü aşkın DP'li, CHP'lilerin vapurdan çıkmalarına mani olmuş ve bu nedenle bir ara rıhtıma çıkmayı başaran milletvekilleri tekrar gemiye binmek zorunda bırakılmışlardır. Böylece milletvekilleri rıhtıma çıkamayıp İmroz ve Bozcaada'ya gitmişlerdir (Akşam Gazetesi, 20 Eylül 1959). Akşam gazetesi gibi Cumhuriyet de, vekillerin gemiden çıkarılmadığını ve geri dönmeye mecbur bırakıldıklarını iddia etmiştir (Akşam Gazetesi, 20 Eylül 1959).

Akşam ve Cumhuriyet gazeteleri hadiseyi böyle aktarmış iken; Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgeleri, hadiseyi başka türlü izah etmektedir. Belgelere göre, hadisenin gelişimi ana hatlarıyla şöyledir: CHP'li tahkik heyetinin Çanakkale'ye geleceği haberi, Geyikli hadiselerinden dolayı huzurun bozulduğu Çanakkale'de olumlu karşılanmamıştır. Esasında DP'liler gibi CHP'liler de ortamın münasip olmadığını düşünerek tahkikatın yapılmasını istememişlerdir. Bu nedenle, vapurun iskeleye yanaşmasına bir saat kala iskele meydanında toplanan yaklaşık 5.000 kişi, heyetin geri gitmesini istemiştir. Durumun ciddiyetinin farkında olan Çanakkale İl Emniyet Müdürlüğü tarafından mevcut polis ve jandarma kuvvetlerine ilaveten 200 kişilik askeri kuvvetle iskele meydanında gerekli emniyet tertibatı alınmıştır. Daha sonra kalabalığın gittikçe çoğalması ve karanlığın da bastırması nedeniyle bu meydana herhangi bir hadisenin çıkması ihtimaline karşılık kolluk kuvvetlerinin sayısı yeniden artırılmıştır (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/45).

Bu sırada, alandaki kitlelerin sayısının gittikçe artması ve ortamın da iyice gerginleşmesi üzerine, DP ile CHP İdare Heyetleri Çanakkale Valiliği'ne gelerek hadiselerin önüne geçmek üzere başka türlü önlemlerin alınması gerektiğini bildirmişlerdir. Heyet, vilâyetçe alınan emniyet tedbirlerinden emin olarak herhangi olumsuz bir hadiseye meydan vermemek için milletvekillerinin vapurdan inmemeleri ve teftişlerini ileri bir tarihe ertelemelerini onlara iletmek üzere izin talebinde bulunmuşlardır. Valilik, partilerin bu teklifini olumlu karşılamış ve gerekli izinleri vermiştir. İzinlerin alınmasından sonra, saat 21.00'de vapur, iskeleye yanaşır yanaşmaz CHP ve DP İdare Heyeti Başkanları üçer kişilik azalarıyla vapura çıkıp evvela hükümetin radyoda yayınlanan emri, daha sonra Geyikli hadiselerinin gergin havasının Çanakkale'de henüz bitmemiş olması dolayısıyla Çanakkale'ye girmemeleri lüzumunu milletvekillerine bildirmişlerdir (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/46).

Çanakkale Valiliği, bu olayı da İçişleri Bakanlığı'na rapor olarak göndermiştir. Bakanlığa sunulan raporda; hadise kısaca şöyle aktarılmıştır: Teftiş heyetiyle görüşme yapmak üzere CHP ve DP İdare Heyetlerine izin verilmiş ve görüşme sırasında vapurun etrafında büyük bir emniyet tertibatı alınmıştır. Hatta her iki parti temsilcileri, güvenliğin sağlandığına dair tutanak da tutmuşlardır. Akabinde parti temsilcileri, vapura binerek milletvekilleriyle görüşmüş ve onlara taleplerini aktarmışlardır. Bu samimi arzu üzerine vapurdan çıkmayan iki milletvekili, ertesi sabaha kadar vapurda beklemişlerdir. Bu görüşmenin ertesi günü, teftiş heyeti Çanakkale'den ayrılarak Bozcaada'ya gitmişlerdir (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/47).

Akşam gazetesinin verdiği bilgilere göre, 21 Eylül 1959'da CHP'li Ali Arsun isimli şahıs Bozcaada'da faaliyetlerini sürdüren milletvekillerinden İbrahim Saffet Omay ve Daniş Yurdakul'u evine davet etmiş ve bu davet üzerine her iki milletvekili otelden çıkarak eve gitmek üzere bir otomobile binmişlerdir. Milletvekillerinin otelden çıktıklarını gören emniyet mensupları, derhal emniyet müdürlüğüne haber vermiş ve bundan sonra DP'li yetkililer de aracın geçtiği alana gelmişlerdir. Otomobil ile Geyikli yolu üzerindeki bir partilinin evine gitmeleri sırasında, polis otomobilin geçmesine mani olmuş ve milletvekilleri partilinin evine yürüyerek gitmek zorunda kalmışlardır. Böylece vekillerin hem seyahat özgürlükleri kısıtlanmış hem de şehir içinde özgürce dolaşmaları engellenmiştir (Akşam Gazetesi, 22 Eylül 1959).

Ulusal basın tarafından olay bu şekilde izah edilmişken; Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi verilerine göre hadisenin gelişimi temel olarak şu biçimdedir: CHP adına tahkik yapmak amacıyla Çanakkale'ye gelen vekillerin kente giriş tarihleri olan 20 Eylül 1959'dan Çanakkale'den ayrılma tarihleri olan 24 Eylül 1959 tarihine kadar vilayette her an bir hadise çıkması muhtemel bir huzursuzluk hali mevcut olmuştur. Bu müddet zarfında Valilik, her türlü emniyet tertibatını almış, polis ve jandarma kuvvetlerine ilaveten askeri makamlar tarafından gönderilen ek kuvvetler, gerek Çanakkale'de ve gerekse de Geyikli'de hazır kuvvet olarak bulundurulmuştur. Bilhassa CHP milletvekillerinin sürekli olarak Geyikli'ye gitmek istemeleri nedeniyle Çanakkale Valiliği onların bulunduğu alanlarda geceli ve gündüzlü ekip görevlendirmiştir. Bu süre zarfında Çanakkale içinde en ufak bir olayın meydana gelmesi bile engellenmiştir. Bu da Çanakkale Emniyet Müdürlüğü'nün gece gündüz vazife başında bulunmasıyla başarılmıştır (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/49).

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgelerine göre hadise şu şekilde devam etmiştir: Bozcaada'da bulunan CHP'li teftiş heyeti, Geyikli'ye gitme konusunda sürekli ısrar etmiştir. Hatta Geyikli'den CHP ocak ve bucak başkanlarından müteşekkil bir grup milletvekillerinin yanına gitmiş ve heyete şunu söylemişlerdir: *"Bizi birbirimize kattınız, ne istiyorsanız bize sorun, bir daha Geyikli'ye ayak basmayın, şayet buraya gelerseniz ocak ve bucak binalarımızın kapılarını kilitleyeceğiz, sizi kabul etmeyeceğiz"* demişlerdir. Buna rağmen, Daniş Yurdakul ile İbrahim Saffet Omay anlaşılmayan bir nedenle Geyikli'ye gitme ısrarı içinde olmuşlardır. Bu nedenle Çanakkale Emniyet Müdürlüğü, milletvekillerinin bulunduğu otel civarında sürekli olarak ekip bulundurmıştır. Bu arada 21 Eylül 1959 tarihinde saat 22.30 sıralarında CHP milletvekillerinin birkaç taksiyle Geyikli'ye hareket ettikleri öğrenilmiş; bu nedenle emniyet birimlerine bu seyahatten dolayı gerekli tedbirlerin alınması için talimat verilmiştir. Çok gariptir ki Emniyet Müdürlüğü tarafından güvenliğin en üst seviyeye çıkarıldığı saatlerde CHP heyetinin Harmanlık Mahallesi'nde bulunan bir CHP'linin evine kahve içmeye gittikleri cevabı verilmiştir. Saat 23.00'te ışığı olmayan bir mahallede bir hadise çıkmaması bazı taraflı gazetelerin, emniyet güçlerinin seyahatleri engelliyor iddiasının aksine, güvenlik güçleri vekillerin ve vatandaşların can

güvenliğini sağlamaya çalışmıştır (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/41/1).

23 Eylül 1959'da CHP milletvekilleri, yeniden Valilik'ten Geyikli nahiyesine gitme talebinde bulunmuşlardır. Milletvekillerinin bu taleplerinin seyahat özgürlüğü güvencesi altında olduğu Çanakkale Valiliği tarafından kendilerine bildirilmiştir. Ayrıca Valilik, vekillerin gerekli emniyetin alınıp alınmadığına ilişkin soruları üzerine de; kendilerine Çanakkale ve civarında her türlü tedbirinin alındığı, ancak Geyikli nahiyesinin 60 km mesafede olduğu ve bu uzun mesafede emniyet imkânlarının temininin güçlüğü izah edilmiştir (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/61). CHP'li heyet, bu durumu da ciddiye almayarak Geyikli'ye gideceklerini bildirmişlerdir. Çanakkale Valiliği tarafından vilâyet merkezinden uzaklığından dolayı buranın güvenliğini sağlama bakımından güvence verilememesine rağmen; bu kişilerin Geyikli'ye gitme konusundaki ısrarları düşündürücüdür.

CHP'li heyetin Geyikli'ye gideceği kesinleşince kolluk kuvvetleri tarafından İntepe ve Gökçeli Karakolları vasıtasıyla yol geçidi emniyet tedbirleri alınmıştır. Bir askeri kamyonet içinde 15 kişilik jandarma devriyesinin kılavuzluğunda Geyikli istikametine giden üç otomobilden müteşekkil CHP milletvekilleri ve beraberindekiler, bir gün önce Ezine'nin kurtuluş günü dolayısıyla düzenlenen programdan dönen ve yolda araçları arıza yapan ve içinde birkaç DP'linin de bulunduğu yolcularla karşılaşmışlardır. Karşılaşma anında araçların mecburi olarak durmaları üzerine CHP milletvekillerinin yanında bulunan İdare Heyeti'nden Aziz Şengül, yolda arabanın tamir edilmesini bekleyen yolculara hitaben; *"Yolumuzu kesemezsiniz, dağılın yoksa hepinizi yakarım"* diyerek tabancasını çekmiş ve üzerlerine ateş etmeye başlamıştır. Bunun üzerine yolcular, ateş eden bu silahlı şahsın silahını elinden almak ve muhtemelen kendilerini korumak için ona taş atmışlardır.

Bu esnada, taşlardan birisi kafasına isabet ettiğinden Aziz Şengül hayati tehlike arz etmeyecek biçimde yaralanmıştır. Olaylar sırasında alanda bulunan jandarma kuvvetleri, Aziz Şengül'ün elinden silahını alarak kalabalığı dağıtmış ve hadisenin daha fazla büyümesini engellemiştir (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/62). Netice itibarıyla kendilerine silah çekilen ve hayatları tehlikeye düşen bu yolcu kafilesinin, CHP milletvekillerine ve beraberindekilere adı geçen hadiseden başka bir zarar vermemesi ve şahısların yaralanmaması hiç şüphesiz ki emniyet güçlerinin isabetli tedbiri ve hadisenin akabinde süratle müdahalede bulunmalarının en tabii bir neticesidir. Ayrıca burada vuku bulan hadise için de adli tahkikat başlatılmıştır (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/64).

Çanakkale Valiliği yukarıda etraflıca izah edilen olay hakkındaki raporunun sonuç kısmı şu şekildedir:

“Çanakkale hadiseleri bu şekilde cereyan etmiş olup; CHP milletvekillerinin Geyikli'ye gelişlerinden ve buradan ayrıldıkları ana kadar en ufak bir hadisenin meydana gelmemesi ve hiçbir vatandaşın burnunun dahi kanamaması (Aziz Şengül'ün silah çekmesiyle sebebiyet verdiği ve başından yaralanması olayı hariç), hukuk prensiplerinin zorlanmasına rağmen büyük müşkülât içerisinde teminine çalışılması vilâyetin emniyet ve zabıta kuvvetlerinin gece gündüz demeden, günlerce uyumadan cansiperane çalışmalarının eserdir” (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/65).

Ezine ve Geyikli nahiyesinde olaylar bu şekilde gelişirken; Çanakkale Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 23 Eylül 1959'da 959/44 sayılı kararla olayla ilgili yayın yasağı getirilmiştir (Cumhuriyet, 24 Eylül 1959). Ayrıca Geyikli olayları ile alakalı olarak tahkikat devam ederken; olayların kilit ismi Kasım Gülek CHP Genel Sekreterliği'nden istifa etmiş ve yerine İsmail Rüştü Aksal seçilmiştir. Gülek'in ABD'ye CHP Malatya Milletvekili Nüvin Yetkin hakkında göndermiş olduğu sert bir mektup dolayısıyla görevden ayrılmaya mecbur bırakıldığı ve parti meclis toplantısında ağır tehditlere uğradığı bilinmektedir. Bu arada Gülek'in son basın toplantısında Anadolu Ajansı muhabirine karşı hareketinin de CHP Genel Merkezi tarafından şiddetle protesto edildiği basının verdiği bilgilerden anlaşılmaktadır (Akşam Gazetesi, 26 Eylül 1959). Akşam gazetesine göre, CHP'nin bu dönemlerde ılımlı politikalar takip edilmesi isteğine rağmen; Kasım Gülek'in DP'den hesap sorma ve çatışmacı tavrını sürdürmesinin parti tarafından tasvip edilmemesi de, istifasının önemli gerekçelerinden birisidir (Akşam Gazetesi, 27 Eylül 1959).

Geyikli hadiselerinden dolayı Çanakkale genelinde CHP'ye karşı bir tepki oluştuğu ve bunun sonucu olarak birçok kişinin, CHP'den istifa ederek DP'ye geçtikleri görülmektedir. Partilerinden istifa eden CHP'lilerden bir kısmı, Başbakan Adnan Menderes'e telgraf göndererek DP'ye intikal ettiklerini bildirmişlerdir. Bunlardan Geyikli nahiyesi Mahmudiye köyü CHP Ocak İdaresi Heyetinden Yahya Toplu ve Sabri Savaş, telgraflarında şu düşünceleri dile getirmişlerdir: “ 12 Eylül 1959'da köyümüzde yapılan CHP Ocak Kongresinde idare heyetine seçildikten sonra Geyikli hadiseleri hakkında gazetelerde CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in vaki hilafı hakikat beyanını okuyunca diğer bütün söylediklerinin de aynı şekilde yalan olduğunu düşünerek CHP'den istifa ettik. Memleket kalkınmasında muazzam hizmetlerini gözlerimizle gördüğümüz Demokrat Partiye kaydımızın yapılmasını saygılarımızla arz ederiz. Telimizin bir sureti de CHP Genel Başkanlığına gönderilmiştir” (BCA, Fon Kodu:010. 09, Yer No:214.664.3/75).

Aynı köyden 19 imzalı olarak gönderilen telgrafta da Geyikli olaylardan dolayı CHP ekibi suçlu gösterilmiş ve olay sonrası Kasım Gülek tarafından yapılan açıklamaların tamamen yalan olduğu ve gerçeği saptırdığı ifade edilmiştir. Adnan Menderes'e gönderdikleri bu telgraflarında CHP'li olduklarını bildiren bu kişiler, olaylardan dolayı partilerinden istifa ederek DP'ye avdet ettiklerini bildirmişlerdir (BCA, Fon Kodu:010.09, Yer

No:214.664.34.79). Her iki telgraftan görüldüğü üzere, Çanakkale’de bazı kişiler Geyikli Olayları konusunda CHP’lileri haksız görmüş ve muhalefet partisinin olayı farklı bir biçimde aktardığını düşünmüştür.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi verilerine göre, Çanakkale’de vuku bulan Geyikli olaylarından sonra CHP parti üyeliklerinden ayrılanların ve DP’ye katılanların sayısında ciddi bir biçimde artış olmuş ve bunların neticesinde Vatan Cephesi ocaklarına yeniden onlarca kişi kayıt yaptırmıştır. Örneğin Geyikli nahiyesine bağlı Pınarbaşı köyünden Muhittin Güley ve Mehmet Peker isimli şahıslar 18 Eylül 1959’da DP Genel Başkanı ve Başbakan Adnan Menderes’e gönderdikleri telgraflarında, Geyikli hadiselerinin ardından CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek’in gazetelerdeki gerçeğe aykırı olan beyanatlarını hayretle ve ibretle okuduktan sonra CHP’den ayrılarak DP’ye iltihak ettiklerini bildirmişlerdir. Bunun dışında Muhittin Güley ve Mehmet Peker isimli kişilerin telgraflarından kendileri haricinde aile bireylerinden de DP’ye geçenlerin olduğu anlaşılmaktadır (BCA, Fon Kodu:010.09, Yer No:214.664.31. 85).

Yukarıda ifade olunduğu üzere Geyikli olaylarından dolayı CHP’yi sorumlu tutan çok sayıda kişi DP’li olmayı tercih etmiştir. Bu kapsamda, Ezine ilçesine bağlı Araplar köyünden CHP Parti Başkanı ve Muhtarı Ömer Çakır isimli şahıs telgrafında CHP’nin memleket içindeki tutumunu bir defa daha Geyikli olayları münasebetiyle gördüğünden parti içinde daha fazla kalmanın lüzumsuz olduğunu anlayarak DP’ye iltihak ettiğini bildirmiştir (BCA, Fon Kodu:010.09, Yer No:214.664.3/18049). Ömer Çakır gibi aynı köyden Süleyman Çakır, Tahir Çakır, Ramazan Çakır, Mehmet Güler, Mustafa Koç, Durmuş Koç ve Mustafa Gençler, Ali Erol, Cevat Tuzluoğlu, Osman Ercan, Mustafa Erol, Mustafa Ateş, Kadir Özbey, Mehmet Özbey, Sami Kumral, Abdullah Güngör, Suat Sungur, Ahmet Sert ve Yahya Kuşçu da mezkur olayı gerekçe göstererek CHP’den ayrılarak Vatan Cephesi ocaklarına girmişlerdir (BCA, Fon Kodu:010.09, Yer No:214.664.3/1813).

Sonuç

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi verilerinden açık bir şekilde görülebileceği üzere, Geyikli hadiseleri DP’liler tarafından önceden hazırlanmış ya da tertiplenmiş bir olayın neticesi olmayıp, umulmayan bir tesadüfün sonucudur. Ezine Kaymakamlığı, Odunluk İskelesi’nden itibaren her türlü geçiş emniyetini almış, muhtemel hadiseler için dikkatli ve hazırlıklı olmuştur. Özellikle Çanakkale Emniyet Müdürlüğü, Geyikli’de hadise başlamadan önce ve olaylar esnasında bütün güvenlik önlemlerini almıştır. 500 kişilik insan topluluğunda fotoğraf çekmek ve gerilmiş sınırları tahrik etmek ısrarında bulunan gazeteciye hakaretten başka bir olayın yaşanmasına meydan verilmemesi, güvenliğin ne derecede üst seviyede alındığını göstermesi bakımından anlamlıdır.

Çanakkale Valiliği tarafından CHP'li vekillerin ve beraberindekilerin Geyikli'ye girişleri ve çıkışları sırasında hiçbir şekilde zarar görmemesi için çok ciddi emniyet tedbirleri alındığı bilinmektedir. Bilhassa araçların geçiş noktalarında güvenlik en üst seviyeye çıkarılmıştır. Bunun dışında, fotoğraf çekmeye ısrar eden foto muhabiri Ayhan Yetkiner ile üç kişi arasında çıkan kavgadan dolayı üç günlük raporla darp edildiğini iddia eden İsmail Küçükseven'den başka darp edilen şahıs bulunmamaktadır. Basın tarafından dile getirilen CHP'li heyete ve gazetecilere cam kırıklarıyla dolu taş atılması ya da iddia edilen diğer fiili hareketlerin hiçbirisinin olmadığı Valilik ve Bakanlık raporlarıyla görülebilmektedir.

Kaynakça

Arşivler Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/37.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/38.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/38/1.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/38/2.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/38/3.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/38/4.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/38/5.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/39

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/41.

BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/41/1.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/42.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/43.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4.44.

BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.45.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/46.

BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/47.

BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/48.

BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/49.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/50.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/50-1.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/52.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/61.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/62.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/64.

Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 202.624.4/65.

BCA, Fon Kodu:010. 09, Yer No:214.664.3/75.

BCA, Fon Kodu:010.09, Yer No:214.664.34.79.

BCA, Fon Kodu:010.09, Yer No:214.664.31. 85.

BCA, Fon Kodu:010.09, Yer No:214.664.3/18049

BCA, Fon Kodu:010.09, Yer No:214.664.3/1813

Sürelî Yayınlar

Akis Dergisi

Akşam Gazetesi

Cumhuriyet Gazetesi

Hürriyet Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Sabah Gazetesi

Ulus Gazetesi

Zafer Gazetesi

Son Posta Gazetesi

Havadis Gazetesi

Vatan Gazetesi

Araştırma ve İnceleme Eserleri

Albayrak, M. (2004). Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960), Ankara: Phoenix Yayınları.

Aydoğmuş, Ç. (2011). İstanbul Basınına Göre Demokrat Parti Dönemi İktidar Muhalefet İlişkisi (1950-1960) (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bulut, S. (2009). Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960):Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu, *Akademik Bakış Dergisi*, 2(4): 125-145.

Çakmak, F. (2014). Cumhuriyet Halk Partisi'nin "Ege Vazife Gezisi" ve 1959 Yılı Uşak-İzmir Olaylar, *Turkish Studies - Volume 9/10 Fall*: 1239-1258

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"
[itobiad / 2147-1185]

Cilt: 6, Sayı: 3
Volume: 6, Issue: 3
2017

- Dokuyan, S. (2014). Çok Partili Hayata Geçişte Önemli Bir Adım: Demokrat Parti'nin Kuruluşu, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* - Yıl: 2, Sayı: 2/1, Haziran 2014, s. 151-169
- Eroğul, C. (1990). *Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi)*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Gaytancıoğlu, S. (2011). Demokrat Parti İktidarı ve Vatan Cephesi (*Basılmamış Yüksek Lisan Tezi*). Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündüz, M. (2007). Demokrat Parti'ye Karşı Muhalefet ve Milli Muhalefet Cephesi (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Karayaman, M. (2010). İsmet İnönü'nün Uşak'ta Taşlanması Olayının Sebep ve Sonuçları, *Tarih Okulu*, Eylül-Aralık 2010 Sayı VIII: 19-49.
- Şahin, E. ve Tunç, B. (2015). Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947), *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2): 31-69.
- Sunay, C. (2017). 27 Mayıs'tan 12 Mart'a Süleyman Demirel, *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (1): 23-36.
- Uyar, H. (2001). *Vatan Cephesi Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek*, İstanbul: Büke Yayıncılık.

